

PIERRE JOSEPH PROUDHON

SERMAYE
VE
GETİRİ

Çeviren:
Ahmet Ceylan

SERMAYE VE GETİRİ

PIERRE JOSEPH PROUDHON

Çeviren:
Ahmet Ceylan

gece
kıtaplığı

Pierre Joseph Proudhon
Sermaye ve Getiri

İmtiyaz Sahibi • Yaşar Hız
Genel Yayın Yönetmeni • Eda Altunel
Kapak & İç Tasarım • Devrim Seçen
Birinci Basım • Şubat 2021 / ANKARA
ISBN • 978-625-7633-44-4

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin
almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Gece Kitaplığı

Adres: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak
Ümit Apt

No: 22/A Çankaya/ANKARA Tel: 0312 384 80 40

www.gecekitapligi.com

gecekitapligi@gmail.com

Baskı & Cilt

Eğiten Kitap

Sertifika No: 47083

SERMAYE VE GETİRİ

PIERRE JOSEPH PROUDHON

Çeviren:
Ahmet Ceylan

gece
kitaplığı

Kredi Vermek Bir Hizmettir

Bir yandan, şüphesiz belirlediğiniz gibi, bir kredinin bir *hizmet* olduğu ifadesi çok doğrudur. Ve her hizmetin bir *değeri olduğundan* ve dolayısıyla tabiatı gereği bir ödüle hak kazandığından, netice itibarıyla bu, bir kredinin *fiyatı* olması gerekmesi veya teknik tabirle, *faiz* getirisi olması gerekmesi icap eder.

Ama aynı zamanda doğru olsa da ve bu gerçek, borç vermek profesyonel anlamda işi olan ve olağan koşulları altında borcu vermeye yönelen kişinin, sizin deyiminizle, ödünç verilecek sermayeden *mahrum* kalmamasıdır. Tam tersine, ödünç veriyor, çünkü kredi onun için bir yoksunluk değil; ödünç veriyor çünkü kendisi için hiçbir faydası yok, borç verilen meblağ olmaksızın sermayesini yeterince tedarik etmiş; nihayet bu meblağı ödünç verir, çünkü şahsen kendisi için o miktarı değerli kılmak niyetinde değildir ve buna muktedir de değildir, çünkü eğer onu kendi elinde tutarsa, doğası gereği kısır olan bu sermaye kısır kalacaktır, oysa kredi ve ortaya çıkan faiz, kapitalistin çalışmasına gerek bırakmayan bir kâr sağlar. Şimdi, çalışmadan yaşamak, hem politik hem de ahlaki ekonomide çelişkili bir önerme, imkânsız bir şeydir.

Biri Tours'da, diğeri Orleans'ta olmak üzere iki mülk sahibi olan ve ikametgâhını birine taşımak ve dolayısıyla diğeri ikametini terk etmekle yükümlü olan mülk sahibi, Tanrı gibi, eylemde ve mevcudiyette her yerde bulunmadığı için, kendisini herhangi bir şeyden mahrum bıraktığını iddia edebilir mi? Tıpkı Paris'te yaşayan bizlerin New York'ta bir konuttan mahrum kaldığımızı söylemek gibi! Öyleyse, kapitalistin yoksunluğunun, kölesini kaybeden efendinin, tebaası tarafından kovulan prensin, bir eve girmek isterken nöbette duran ve pencerelerde bekleyen köpekleri bulan soyguncununkine benzer bir durumda olduğunu itiraf etmek durumundasınız.

Şimdi, bu onaylama ve bu inkâr taban tabana zıt, her ikisi de eşit geçerliliğe sahip tartışmalarla desteklenen, ancak uyumlu olmamakla birlikte birbirini yok edemez durumdayken, bizler hangi yolu izleyeceğiz?

Onaylamanızda ısrar ediyor ve şöyle diyorsunuz: “Bana faiz ödemek istemiyor musun? Pekâlâ! Sermayemi sana ödünç vermek istemiyorum. Sermaye olmadan çalışmayı dene bakalım.” Öte yandan, biz de yadsımamızda direterek diyoruz ki: “Faiz, sosyal ekonomide, tembellik üzerinden sağlanan bir prim, sefaletin ve varlık eşitsizliğinin başlıca sebebi olduğu için, size faiz ödemeyeceğiz.” İkimiz de boyun eğmek istemediğimizden, konumumuzdan ilerleyemiyoruz.

Sosyalizmin meseleyi ele aldığı nokta işte budur. Bir yandan, faizin değişmeli adaleti; öte

yandan, yapısal bir açmaz, faiz almanın ahlaksızlığı ve size doğruyu hemen söylemek gerekirse, Sosyalizm hiçbir tarafın – ne faizi reddeden Katolik Kilisesini ne de onu destekleyen ekonomi politiği – özellikle her ikisinin de kendilerinin haklı olduğuna ikna olmalarından ötürü, fikrini değiştirme amacı gütmaz. Şimdi bir bakalım; Sosyalizm söz konusu meseleyi nasıl analiz ediyor ve sırayla, inanmaya layık olamayacak kadar hayati derecede karşılarındakilerini ikna etmeye *ilgi duyan* eski tefecilerin savlarına ve Kilise Pederleri tarafından dile getirilen etkisiz suçlamalarına üstün gelen ne gibi bir öneride bulunuyor.

Tefecilik teorisi nihayetinde Hıristiyanlıkta olduğu kadar Pagan ülkelerinde de hüküm sürdüğünden beri; sermayenin üretkenliği savı ya da kurgusu uluslararası elverişli bir gerçek haline geldiğinden – bu ekonomik kurguyu otuz üç yıldır anayasal kurguyu kabul ettiğimiz gibi kabul edelim ve bunun nihayetinde nasıl sonuçlandığını görelim. Katolik Kilisesinin yaptığı gibi basitçe, fikri reddetmek yerine – ki bu beyhude bir duruştur – bizler bunun tarihsel ve felsefi akıl yürütme üzerinden yapalım ve kelime her zamankinden daha revaçta olduğu için, faizin geçirdiği evrimin izini sürelim.

Dahası, bu fikir bir hakikate karşılık gelmelidir; ticari ruhun bazı gerekliliklerini göstermelidir; aksi halde milletler onun uğruna en değerli ve en kutsal inançlarını asla feda etmezlerdi.

Öyleyse, ekonomik teorinin yanı sıra dini

doktrinin de yetersizliğine tamamen ikna olan Sosyalizmin, sırasıyla tefecilik sorununu nasıl ele aldığına bir bakın.

İlkin, Sosyalizm sermayenin üretkenliği ilkesinin kişilere karşı hiçbir ayrıcalık tanımadığını gözlemler; mevkii veya haysiyeti ne olursa olsun, bu her kapitalist için geçerlidir. Petrus için meşru olan, Paul için de meşrudur; her ikisi de aynı tefecilik ve emek hakkına sahiptir. Öyleyse – sizin kullandığınız örneğe geri döndüğümde – kalaslarınızı düzleştirmek için imal ettiğiniz rendeyi faiz dâhilinde bana ödünç verdiğinizde, eğer benim karşılığında, size benim kerestemi kesmek için imal ettiğim testereyi ödünç verirsem, benim de faiz hakkım olacak.

Sermaye hakkı herkes için aynıdır; hepsi, ödünç verdikleri ve aldıkları oranda faiz almalı ve faizin karşılığını ödemelidir. Sizin kuramınızın evrensel ve karşılıklı olarak tesis ettiği hak olmasaydı, bir kuram da olmayacak olan ilk sonucu budur; bu apaçık ortadadır.

Öyleyse, kullandığım tüm sermayenin yarısının bana sizin tarafınızdan, makine ya da hammadde biçiminde ödünç verildiğini varsayalım; sizin tarafınızdan kullanılan tüm sermayenin yarısının size ödünç verdiğini varsayalım; ödememiz gereken faizlerin birbirini dengeleyeceği açıktır; eşit miktarda sermaye yatırılırsa, faizler birbirini iptal ederse bakiye sıfır olur.

Toplumda işlerin tam olarak bu şekilde yürümediği doğrudur. Üreticilerin karşılıklı birbirlerine verdikleri krediler hep eşit oranda değildir,

dolayısıyla ödeyecekleri faizler de birbirlerine eşit değildir, bunun nedeni de şartların ve mal varlıklarının birbirine eşit olmayışıdır.

Ancak soru, sermaye, emek ve becerinin ödünç verilmesindeki bu dengenin ve sonuç olarak, teoride mükemmel bir şekilde kabul edilebilir olan tüm vatandaşlar için gelir eşitliğinin pratikte gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini; bu kavrayışın toplumun eğilimlerine uygun olup olmadığını; nihayetinde ve su götürmeyecek biçimde, tefecilik teorisinin kendisinin kaçınılmaz sonucu olup olmadığını araştırmaktır.

Sosyalizmin, artık kendini kavramaya muktedir oluşuyla, artık kendisini iktisat biliminden ayırmayan, birikmiş deneyimlerinin ışığında ve çıkarımlarının gücüyle ivedilikle irdelenen Sosyalizmin doğruladığı şey budur. Aslında uygarlık tarihi, ekonomi politik tarihi bu büyük meseleyle ilgili olarak bize ne anlatıyor?

Sosyalizm, en muhafazakâr iktisatçıların bile itiraz edemeyeceği, aşağıda sıralanan çeşitli nedenlerden dolayı, maddi veya manevi sermayenin karşılıklı borçlanması giderek daha fazla dengeye yöneldiğini beyan etmektedir:

Birincisi: Hem aletleri hem de hammaddeyi sonsuz bir şekilde çoğaltan, sermaye kredileri ile aynı oranda çoğaltan işbölümü veya endüstriler ayrımı.

İkincisi: Sermaye birikimi, endüstrilerin çeşitliliğinden kaynaklanan, kapitalistler arasında tüccarlar arasındaki rekabete benzer bir rekabet

yaratan ve sonuç olarak sermaye getiriminin kademeli olarak düşürülmesini, faiz oranının düşürülmesini sağlayan bir birikim.

Üçüncüsü: Sermayenin nakit ve senetlerin kullanımıyla elde ettiği, sürekli artan dolaşım gücü.

Dördüncü: Son olarak da kamu güvencesi.

Yüzyıllar boyunca üreticiler arasında, giderek daha fazla dengeye ve dolayısıyla giderek daha eşit bir faiz dengesine, sermaye fiyatının sürekli olarak düşmesine yönelik kredi karşılıklılığı geliştirilmesine genel nedenler işte bunlardır.

Bu gerçekler inkâr edilemez; onları bizzat kendin kabul ediyorsun; Sanayide ve servet alanında kaydedilen ilerlemenin kredisini sermayeye vererek, onların ilke ve anlamlarını karıştırıyorsun, oysa bu ilerleme sermayeden değil, sermayenin dolaşımından kaynaklanır.

Gerçekleri bu şekilde analiz edilen ve sınıflandırılan Sosyalizm, bu kredi ve gelir dengesini sağlamak için doğrudan sermaye üzerinde değil, dolaşımda hareket etmenin mümkün olup olmadığını sorar; bunu unutma, bu dolaşımı, kapitalistler ile üreticiler arasında (hâlihazırda birbirleriyle kanlı bıçaklı olan ancak teorik olarak özdeş olan iki sınıf) tek bir darbeye kredilerin denkliğini veya başka bir deyişle servet eşitliğini başlatacak şekilde organize etmenin mümkün olup olmadığını sorar.

Bu soruya Sosyalizm bir kez daha yanıt verir: Evet, bu mümkündür ve bu çeşitli şekillerde ya-

pılabilir.

Her şeyden önce, faaliyetleri esas olarak nakdin müdahalesiyle sürdürülen mevcut kredi koşullarıyla sınırlı olduğumuzu varsayalım – cumhuriyetteki on milyonu aşan tüm üreticilerin, her birini kendilerinin sermayelerinin yalnızca yüzde biri tutarında vergilendirdiğini bir varsayalım. Ülkenin sermayesinin hem gerçek hem de kişisel toplam tutarı üzerinden bu yüzde bir oranındaki vergi, bir milyar franktan fazla olacaktır.

Farz edin ki, bu vergi yoluyla, Fransız Merkez Bankası (yanlışlıkla böyle adlandırılan) ile rekabet halinde, ipotekleri yüzde birin yarısı oranında indirimle sunan ve kredi veren bir banka kurulsun.

İlk olarak, ticari senet üzerindeki indirim oranı, ipotek kredilerinin oranı, yatırılan sermayenin temettü, vb. yüzde birin yarısı olması, elindeki nakit sermayenin tüm tefeciler ve krediciler derhal mutlak kısırlığa mahkûm olacaktı; faiz sıfır ve kredi de karşılıksız olacaktır.

Ticari kredi ve ipoteg  dayalı kredi diğ er bir deyişle – eğer para sermayesi, tek işlevi dolaşımda  lmak olan sermaye – karşılıksız olsaydı, ev almak için kullanılan sermaye çok geçmeden karşılıksız hale gelirdi; gerçekte evler artık sermayeden sayılmayacak; bunlar birer ticari mal olacak, piyasada brendi ve peyn ir gibi fiyatlandırılacak ve kiralanacak ya  a satılacaktır – böylece de maliyetle eşanlımlı olacaktır.

Eğer evler, para gibi, karşılıksız olsaydı – yani kullanım için bir kredi olarak değil de bir takas olarak kullanılmış olsaydı – arazinin de karşılıksız hale gelmesi fazla sürmezdi; yani, çiftlik getirmimi, tarım yapmayan bir mal sahibine ödenmek yerine, üstün ve verimsiz toprakların ürünleri arasındaki farkın telafisi olacaktır veya daha da iyisi, gerçekte artık ne kiracılar ne de mal sahipleri olmayacak; doğramacılar ve makineciler olduğu gibi, yalnızca çiftçiler ve bağcılar olacaktır.

Ekonomik kurumların gelişmesiyle tüm sermayeyi karşılıksız hale getirme olasılığı için başka bir kanıtı ister misiniz?

Feodal asillerden miras aldığımız bu kadar karmaşık, böylesine külfetli, can sıkıcı vergi sistemimiz yerine, üretim, dolaşım, tüketim, yerleşim vb. üzerinden değil, adaletin talepleri ve ekonomi biliminin emirleriyle, her bireye düşen net sermaye üzerinden buna uygun olarak tek bir vergi oluşturulması gerektiğini varsayalım. Kira ve faizle kazandığı kadar veya daha fazlasını vergilendirme yoluyla kaybeden kapitalist, mülkünü ya kendisi kullanmak ya da satmak zorunda kalacaktı; Hazine Bakanlığının bu basit ve dahası kaçınılmaz müdahalesi ile ekonomik denge yeniden kurulacaktı.

Sosyalizmin sermaye ve faiz teorisi büyük ölçüde bundan ibarettir.

Bu teoriye göre (bu arada, iktisatçılarla ortak bir noktamızdır) ve sınai gelişmeye olan inancımızın gücüne göre, faizli borç verme eğilimi ve ithalatı olduğunu; hatta ekonominin yıkıcı

sonuçlarıyla ve yoksulluğun nedenlerini sadece göstermekle kalmıyor, bu eğilimin gerekli olduğunu ve tefeciliğin ortadan kaldırılmasının kaçınılmaz olduğunu da kanıtlamış oluyoruz.

Nitekim kira, sermayenin mükâfatı, paranın faizi, tek kelimeyle, tefecilik, söylendiği gibi, ürünlerin fiyatının ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve bu tefecilik herkes için aynı değildir, bunun sonucu olarak fiyat ücret ve faizden ibaret biçimde oluşan ürünler, gelir olarak sadece masaları olanlar tarafından ödenemez ve bunun için faiz ödemesi yoktur; öyle ki, tefeciliğin varlığıyla, emek aylaklığa ve sermaye de iflasa mahkûm olur.

Matematikçilerin *reduktio ad absurdum* dedikleri, faizle ödünç vermenin yapısal olarak imkânsızlığını gösteren bu cinsten olan bu görüş, Sosyalizm tarafından yüzlerce kez tekrarlanmıştır. Ekonomistler bunu neden fark etmiyor? Faiz sorunuyla ilgili sosyalizmin fikirlerini gerçekten çürütmek istiyor musunuz? O halde cevaplamanız gereken sorulara kulak verin:

1. Nesnel olarak bakıldığında, sermayenin ödünç verilmesinin değeri olan ve dolayısıyla ödenmesi gereken bir *hizmet* olmasına rağmen, öznel olarak bakıldığında, bu borçlanma, kapitalist açısından gerçek bir fedakârlık içermiyor mu ve sonuç olarak bunun için bir fiyat belirleme hakkını tesis etmiyor mu?

2. Tefeciliğin, itiraz edilemez biçimde, eşit olması gerektiği; toplumun eğiliminin bu eşitlemeye yöneldiğini; böylece tefeciliğin yalnızca her-

kes için eşit hale gelerek – yani var olmamasıyla tamamen meşru olacağı doğru değil midir?

3. Ücretsiz kredi ve indirim veren ulusal bir bankanın uygulanabilir bir kurum olduğu doğru mudur?

4. Kredi ve indirimin ve aynı zamanda basitleştirilip gerçek biçimine döndürüldüğünde vergilendirmenin etkilerinin mükâfatının, gayrimenkul kirasının ve paranın faizinin kaldırılması olacağı doğru mudur?

5. Eski sistemin bir çelişki ve matematiksel olarak imkânsız olduğu doğru mudur?

6. Ekonomi pöliğin, binlerce yıldır teoloji, felsefe ve mevzuâtın sahip olduğu tefecilik görüşüne karşı çıktıktan sonra, kendi ilkelerinin uygulanmasıyla aynı sonuca varacağı doğru mu?

7. Nihayet, tefeciliğin, ihtiyati bir kurum olarak, tıpkı siyasal alanda, mutlak monarşinin bir özgürlük ve ilerleme aracı olmasının, tıpkı yargı alanında başvurulmuş kaynar su testi, düello ve askının, sırayla kanaat ve ilerleme araçları olduğu gibi, sadece bir eşitlik ve ilerleme aracı olduğu doğru mu?

Rakiplerimizin bizi bilimsel ve entelektüel zayıflıkla suçlamadan önce incelemeleri gereken noktalar bunlar; Bunlar, Mösyö Bastiat, kesin bir sonuca varmasını istiyorsanız, gelecekteki tartışmalarınızın değinmesi gereken noktardır. Soru açıkça ve kategorik olarak ifade edilmiştir: Onu inceledikten sonra, on dokuzuncu yüzyılın sosyalizminde, sizin modası geçmiş

ekonomi politiğinin ulaşamayacağı bir şey olduğunu algılayacağınıza inanmamıza izin verin.

Sermayenin Kendisi Değil, Dolaşımı Gelişmeyi Sağlar

Kredi iki yurttaş arasında bir hizmet iken meşru olan sermayeye böylece faiz eklenir, ancak toplum krediyi herkes için karşılıksız, yani faizsiz olarak düzenleme gücüne sahip olduğunda, bu ortadan kalkar. Bu menfaatin doğası gereği çelişkili olduğunu söylüyorum, çünkü bir yandan borç verenin sunduğu hizmetin karşılığını almaya hakkı var ve diğer yandan tüm ücretler bir üretim veya bir fedakârlık arz ediyor, kredi meselesinde ise durum böyle değil. Borç vermenin meşruiyetinden etkilenen devrim buradan kaynaklanmaktadır. Sosyalizm meseleyi böyle ifade eder; bu nedenle, eski rejimin savunucularının tavr almaları gereken zemin de budur.

Birinin kendisini gelenek ile sınırlaması, birinin kendisini kredi hizmeti karşılığı faizin istenmesi gereklidir söylemi ile sınırlaması, dolayısıyla kredinin verilmesinin telafisi gerektiğini ifade ederken faizin kaldırılması ile ilgili düşünceleri dışlaması bu soruya bir yanıt değildir. Sosyalizm, iki misli enerjiyle takviyelenmiş olarak buna karşı çıkar ve der ki: Senin sunduğun hizmet ile – ki o sana göre bir hizmet, ama bana göre soygundur – ilgim yok; toplumun bana sunduğun aynı avantajları sağlaması mümkün olduğu sürece ve bu ödül olmadan. Sermayenin dolaşımını düzenlemeyi reddederek kendime rağmen bana böyle bir hizmeti dayatmak, beni haksız bir hesaba tabi

tutmak, beni soymaktır.

Dolayısıyla, faiz lehine olan tüm savınız, hangi çağda yaşadığımızı karıştırmaktan ibarettir – demek istediğim, borç vermede meşru olanı olmayanla karıştırmaktır – oysa ben, tam tersine, onları dikkatlice ayırıyorum. Bana hitaben gönderdiğiniz mektubunuzu irdeleyerek bunu size anlaşılır kılmaya devam edeceğim.

Savalarınızı bir bir ele alıyorum. İlk cevabımda, *kredi verenin* kendisini sermayesinden *mahrum* etmediğini gözlemledim. Cevap veriyorsunuz: Sermayesini başkalarına ödünç vermek için yaratmışsa bunun ne önemi var?

Bunu söyleyerek kendi amacınıza ihanet etmektesiniz. Bu sözler ile şunu söylemekten ibaret olan *antitezimi* kabul ediyorsunuz: Dün meşru olan faizle borç vermenin bugün artık böyle olmamasının gizli nedeni, borç vermenin kendi içinde mahrümiyeti içermemesidir. Bu itirafı bir kenara not ediyorum.

Ama niyetinizden sapmıyorsunuz: Önemli olan, sizin ifadenizle, borç veren sermayesini açıkça başkalarına ödünç vermek amacıyla yaratmışsa?

Buna cevaben diyeceğim: Ve gerçekten, hizmetinize gerçekten ihtiyacım yoksa bana sunmak istediğiniz sözde hizmet sadece toplumun kötü iradesi ve yetersizliği nedeniyle gerekli hale gelirse, niyetiniz için neyi umursuyorum? Krediniz, korsanın fidye karşılığında özgürlüğünü verdiği zaman esirine verdiği şeye benziyor. Yüz-

de beş faizli kredinizi protesto ediyorum, çünkü toplum bunu bana yüzde sıfıra verebilir ve vermesi gerekir ve eğer reddederse, ben de onu ayrıca da sizi soygun yapmakla suçlarım; Ben onun bir suç ortağı, bir suikastçı, bir soygun tertipçisi olduğunu söylüyorum.

Bir krediyi bir *satışla* karşılaştırdığınızda, diyorsunuz ki: Sizin savınız ikinciye karşı olduğu kadar birincisi için de geçerlidir, çünkü şapka satan şapkacı kendini şapka takmaktan *mahrum* etmez.

Hayır, çünkü şapkalarının karşılığını alır – en azından onlar için bir ücret aldığı kabul edilir – tam değerlerini hemen alır, ne *fazla* ne de *eksik*. Ancak kapitalist borç veren, sermayesini bozulmadan geri kazandığı için sadece mahrum bırakılmaz, aynı zamanda sermayesinden daha fazlasını, mübadeleye sağladığından daha fazlasını alır; sermayesine ek olarak, kendi adına hiçbir olumlu ürünü temsil etmeyen bir faiz alır. Şimdi, onu sunan kişiye hiçbir emek maliyeti olmayan bir hizmet, karşılıksız hale gelebilecek bir hizmettir: bunu bize zaten kendiniz söylediniz.

Krediyi veren görevlinin *mahrumiyet* yaşamadığını anlamanızdan sonra, emtia fiyatlarının ayrılmaz bir parçası olan *faizin herkes için aynı olması ve lağvedilmesinin imkânsız* olduğunu da itiraf ediyorsunuz. ‘Ama’ diye ekliyorsunuz ki, “ bunun için, yeni bir bankadan daha başka şeylere daha ihtiyaç vardır. Bırakın sosyalizm bütün insanlara eşit faaliyet, beceri, dürüstlük,

ekonomi, öngörü, ihtiyaçlar, arzular, erdemler, kötülükler ve hatta şanslar bahşetsin, Sosyalizm o zaman başarılı olacaktır.”

Böylece soruyu yalnızca kaçamak yanıtlamak için cevaplıyorsunuz. Sosyalizm, şimdi geldiği noktada, haklı olarak, bankacılık ve vergilendirme reformuyla bu faiz dengesine ulaşabileceğimizi iddia ediyor. Sosyalizmin bu iddiasını, yaptığınız gibi, es geçmek yerine, burada durun ve onu çürütün: böylece dünyanın tüm ütopyalarını da yıkacaksınız. Zira Sosyalizm doğruluyor – ve bu doğrulama olmaksızın sosyalizm var olamazdı, bir hiçlik olurdu – tüm insanlara “etkinlik, beceri, dürüstlük, ekonomi, öngörü, ihtiyaçlar, arzular, erdemler, kötülük ve şansı eşit bahşetmeksizin,” faizleri dengelemede ve gelirleri eşitlemede başarılı olamayacağımızı; tersine, becerileri, ihtiyaçları ve fırsatları eşitlemek için krediyi merkezileştirerek ve faizi kaldırarak başlamanız gerektiğini savunur. Artık aramızda hırsız kalmasın, hepimiz erdemli olacağız, hepimiz mutlu olacağız! Bu Sosyalizmin amentüsüdür. Bunu size anlattığım için çok büyük bir pişmanlık duyuyorum, ama gerçekten de Sosyalizm ile tanışıklığınız o kadar az ki, daha görmeden ona karşı çıkıyorsunuz.

Siz servet alanındaki tüm toplumsal ilerlemeyi sermayeye atfetmekte ısrar ederken, ben de bunu dolaşımla ilişkilendiriyorum ve burada sonucun nedenini karıştırdığımı söylüyorsunuz.

Ancak, böyle bir önermede ısrar ederken, farkında olmadan kendi savınızı da çürütürsü-

nüz. J.B.'nin gösterdiği üzere – ve bu gerçek hususunda bilgisiz değilsiniz – bu değer *aktarımı*, bu değer para ya da meta olabilir, kendi içinde bir değerdir; buğday ve şarap kadar gerçek bir ürün olduğu; sonuç olarak tüccar ve bankacının hizmetinin, çiftçi ve bağcının hizmetiyle eşit olarak karşılanmayı hak ettiği bir değer bulunmaktadır. Kapitalistin sermayesini ödünç verirken, kendisine güvence olarak sunulan getirisinin ulaştırma ya da dolaşım müessesesini oluşturduğunu iddia ettiğinizde temel aldığınız şey de budur. İlk mektubunuzda, borç vererek hizmet veriyorum, değer yaratıyorum demiştiniz. Kabul ettiğimiz sözleriniz bunlardı: bu açıdan ikimiz de efendiyle hemfikiriz.

Öyleyse, bunun sermayenin kendisi değil, sermayenin dolaşımı olduğunu, – bu tür bir hizmet, ürün, ticari mal, değer ya da hakikat ki bu ekonomi politiğin *hareket* ya da *dolaşım* dediği ve aslında, iktisat biliminin tüm konusu – bu servetin kaynağıdır. Bu hizmeti veren herkese ücret ödüyoruz; ama söz konusu sermaye, daha düzgün bir ifadeyle, ya da para anlamında, bu toplumun onu bize karşılık, yani faiz istemeden vermesinin vazifesi olduğu, eğer bunu yapmazsa da dolandırıcılık ve gasp cürmüyle iştigal ettiğini doğrulamış oluyoruz. Toplumsal meselenin gidişatının gerçek amacını şimdi anlıyor musunuz?

Kapitalistlerin ve emekçilerin iki düşman saffa ayrılmasından duyduğun üzüntüyü ifade ettikten sonra – ki bu sosyalizmin hatası değildir – bana her işçinin bir dereceye kadar kapitalist olduğunu, sermaye biriktirdiğini tasvir etme

zahmetine giriyorsunuz – aslında bu yapılan tefeciliktir. Ve size rica ediyorum bunu reddetmeyi kim tahayyül etmiştir? Kapitalistte bir kez meşru olarak gördüğümüz şeyi, aynı zamanda emekçi için de kınadığımızı size kim söyledi?

Evet, günümüzde tüm mal ve hizmet fiyatlarının aşağıdaki şekilde analiz edilebileceğini biliyoruz:

1. Hammadde;
2. Araçların telafisi ve olası giderler;
3. Emek ücretleri.
4. Sermayenin faizi.

Böylece, her türlü iş kolunda tarım, sanayi, ticaret ve ulaşımda durum budur. Bunlar, *ister* kapitalist *ister* işçi olsun, asalak olmayan herkesin *karşı koymadan kabul ettiği bir şeydir*. Bu konuda uzun ayrıntılara girmenize gerek yok, çok ilginç olsalar da hayal gücünüze açık bir şekilde keyif veriyorlar. Tekrar ediyorum: sosyalizmin sorunu bu dördüncü unsur haline getirmek girdiği emtia fiyatlarındaki – sermayeye eklenen faiz – tüm üreticilere eşit tesir eden ve buna bağlı yaşanan felakettir. Bizde mümkün olan, yani eğer mümkün ise, bir toplumun vazifesi herkese faizsiz kredi vermektir, eğer bunda başarısız olunursa, bunun yebali toplumun değil, emekçiye karşı kapitalistlerin kumpas kurması, gasp ve cinayet için bir örgüt kurmakta olanlarıdır.

Öyleyse, sermayenin nasıl oluştuğunu, faiz yoluyla nasıl biriktiğini, faizin ürünlerin fiyatına nasıl sirayet ettiğini, tüm emekçilerin tefecilik günahından nasıl suçlu olduklarını bize göstermenin gerekli olmadığını bir kez daha anlayın: tüm bunları biliyoruz, tıpkı bizlerin ve mülk sahiplerinin kişisel dürüstlüğüne ikna olduğumuz gibi.

Diyoruz ki: Sermayenin üretkenliği kurgusuna dayanan ekonomik sistem, bir kez mazur görülse de, artık meşru değildir. Etkisizliği ve kötüye kullanımı ifşa edilmiştir; tüm var olan sefaletin nedeni, insanlar arasındaki tiranlığın son biçimi olan o eski temsili hükümet kurgusunun günümüzdeki dayanağıdır.

Mektubunuzun kapanışındaki saf dini düşüncelerle kendimi meşgul etmeyeceğim. Din, söylememe izin verin ki, ekonomi politik ile hiçbir ilgisi olmayan bir kurumdur. Gerçek bir bilim kendi başına yeterlidir; aksi takdirde var olamaz. Ekonomi politik, teorilerinin yetersizliğini telafi etmek için dinin yaptırımına ihtiyaç duyuyorsa ve buna karşılık din, dogmalarının kısırlığının bir bahanesi olarak, ekonomi politiğin gerekliliklerini savunuyorsa, sonuç itibariyle ekonomi ve din karşılıklı olarak birbirini desteklemek yerine birbirini suçlayacak ve ikisi de yok olacaktır.

O halde adaletli davranarak başlayın ve özgürlük, kardeşlik ve servet artacaktır; başka bir yaşamın mutluluğu bile sadece daha güvende olacaktır. Kapitalist gelir eşitsizliği, cevaben evet

ya da hayır demelisiniz, bugün toplumu etkileyen fiziksel, ahlaki ve entelektüel yoksulluğun başlıca nedeni midir? Bütün insanların gelirini eşitlemek, sermayeyi ürün takasına asimile ederek karşılıksız dolaşımını sağlamak ve faizi yok etmek gerekli midir? Sosyalizmin sorduğu budur ve bunun bir cevabı olmalı.

Sosyalizm, en olumlu sonuçlarına göre, çözümü, diğer tüm vergilerin yerine geçecek ve sermayeden alınacak tek bir vergiyle birlikte demokratik merkezileştirme ve kredinin karşılıksız olarak sunulması olarak görmektedir.

Bu çözümün doğrulanmasına; uygulamasının denenmesine izin verin. Sosyalizmi yürütmenin tek yolu budur; bunun dışında savaş çılgılığımızı her zamankinden daha yüksek sesle haykıracağız: *Mülkiyet soygundur!*

Arazi Kirasının Kökeni

Daha önce, eski zamanlarda toprak sahibinin, ne kendisi ne de ailesi, Roma Cumhuriyeti'nin ilk günlerinde Romalılarda olduğu gibi, toprağını çiftçilik yapmadan, köleleri aracılığıyla işlediğini söylemiştim: aristokrat ailelerinin genel uygulaması buydu. Sonra kölelik ve toprak birbirine zincirlendi; çiftçiye *adscriptus gleboe* adı verildi, toprağa katıldı; insanlar ve eşyaların mülkiyeti bölünmemişti. Bir çiftliğin fiyatı şunlara tabiydi:

(1) yayıldığı alanı ve toprağının kalitesine göre,

(2) besi miktarına göre ve

(3) köle sayısına göre.

Köleliğin bitişi ilan edildiğinde mal sahibi adamı kaybetti ve toprağı elinde tuttu; tıpkı bugün olduğu gibi, siyahları özgürleştirirken, efendiye malını toprak ve besi olarak bırakıyoruz. Yine de, doğal haklar ve Hristiyan haklarının yanı sıra antik hukuk açısından da, emekle doğan insan, emeğin araçlarından vazgeçemez; özgürleşme ilkeleri, onları kendisine güvence olarak sunan ve onları kullanma hakkını koruyan bir tarım yasasını içeriyordu: aksi takdirde, bu sözde özgürleşme yalnızca nefret dolu bir zulüm, rezil bir aldatmaca olurdu ve Musa'nın da dediğı gibi, sermayeden elde edilen faiz veya yıllık gelir ise sermayeyi geri öder, o halde köleliğin de mülkü geri ödediğı söylenemez mi? Dönemin ilahiyatçıları ve kanun koyucuları bunu anlamadılar ve hâlâ süregelen uzlaşmaz bir çelişki nedeniyle, tefecilikten korkmaya devam ettiler, ancak kira alınmasını affettiler.

Sonuç olarak, özgürleştirilmiş köle ve birkaç yüzyıl sonra, özgür bırakılmış serf yani derebeyine tabi olan köylü, varoluş araçları olmaksızın, bir kiracı olmak ve haraç ödemek zorunda kalmıştır. Efendi ise daha da zenginleşmiştir. Sana toprak vereceğim, diyor. Emeğini vereceksin ve hasat ettiğın ürünleri pay edeceğiz. Bu, ticaretin gelenek ve yöntemlerinin çiftlik ortamında yeni baştan tesisiydi. Sana on talent (antik dönemlere ait bir para birimi) ödünç vereceğim, dedi paralı adam işçiye; onları kullanacaksın ve de ya kârı bölüşeceğiz, ya da param sende durdukça kazancının yirmide birini bana ödeyeceksin ya da arzu

edersen kredinin vadesinin bitiş tarihinde aldığın meblağın iki mislisini bana ödeyeceksin. Bu uygulamadan Rusların ve Arapların bilmediği toprak kirası kavramı peyda oldu. Bu dönüşüm sayesinde insanın insan tarafından sömürülmesi hukuki bir boyut kazanmıştır: faiz karşılığı borç verme şeklinde hükmedilen, *contrat a la grosse* (büyük sözleşme) hoş görülen tefecilik çiftlik getirimi biçiminde yüceltilmiştir. O andan itibaren ticari ve sınai ilerleme, onu giderek daha geleneksel hale getirmişti. Bu kölelik ve soygunun tüm çeşitlerini sergilemek ve insan özgürlüğüne ilişkin gerçek bir yasa çıkartabilmek için gerekliydi.

Fevkalade garip bir şekilde anlaşılan, bu kadar yanlış uygulanan bu *interesse* (iş akdinde kastedilen şahıs) uygulamasına girdikten sonra, toplum sefalet çemberinde dönmeye başladı. O zaman, koşulların eşitsizliği bir medeniyet yasası ve doğamızın gereği bir kötülük olarak görüldü.

Bununla birlikte, işçilerin kendilerini kapitalist tarafından sömürülmekten kurtarmaları için iki yol açık görünüyordu: Biri, yukarıda da söylediğimiz gibi, değerlerin kademeli olarak dengelenmesi ve sonuç olarak sermaye fiyatının düşmesiydi; diğeri ise karşılıklı faizlendirmeydi.

Ancak, esas olarak parayla temsil edilen sermayeden elde edilen gelirin, onu azaltarak tamamen yok edilemeyeceği açıktır; zira sizin de dediğiniz gibi efendim, eğer sermayem bana hiçbir şey getirmediyse, onu ödünç vermek yerine elde tutmalıyım ve ondayı ödemeyi reddettiği için de

emekçi sonuçta işsiz kalacaktı. Tefeciliğın karşılıklılığına gelince, yüklenici ile yüklenici, kapitalist ve kapitalist, mülk sahibi ve mülk sahibi arasında kesinlikle mümkündür; ama mülk sahibi, kapitalist veya yüklenici ile sıradan emekçi arasında bu tamamen imkânsızdır. Diyorum ki, ticarete sermaye üzerindeki faiz, emtia fiyatının bir parçası olarak işçi ücretlerine eklendiği sürece, işçinin kendi ürettiğini geri alması imkânsızdır. Çalışarak yaşamak, faiz var olduğu sürece çelişki içeren bir ilkedir.

Toplum bir kez bu çıkmaza düştüğünde, kapitalist teorinin saçmalığı, sonuçlarının saçmalığıyla gösterilir; faizin doğasında var olan uygunsuzluk neden olduğu cınai etkilerinden kaynaklanır ve mülkiyet, kira ve tefecilikle başlayıp biterken, soygunla arasında bir bağ kurulacaktır. Faiz başka koşullar altında var olabilir mi? Kendi namıma hayır diyorum: ama bu, şu anda tartışılan soruya tamamen alâkasız bir araştırmadır ve bu konuya girmeyeceğim.

Şimdi, hem kapitalistin hem de işçinin, paranın icadından, nakdin gücünden ve para ödünç verme ile toprak ve evlerin kiralanması arasındaki yerleşik benzerlikten kaynaklanan durumuna bakın.

Birincisi, – sizin gözünüzde bile onu haklı çıkarmak için bu gereklidir – para lehine önyargıyla kontrol edilen – emekçi lehine sermayesinden karşılıksız olarak tasarruf edemez. Böyle bir mülksüzleştirme bir fedakârlık değildir, çünkü sermaye onun elinde verimsizdir; ipoteği temi-

nât olarak alarak geri ödeme yapacağından emin olduğu için herhangi bir kayıp riski taşımaz; parayı saymayı ve güvenliği doğrulamayı düşünmediğiniz sürece, bu borç vermenin ona en ufak bir soruna mal olmayacağını, parasını bu kadar kısa bir süre için parasını elden çıkarmak suretiyle ve çünkü – onun ayrıcalıklı tarafından, böylece bu paranın adil biçimde ifade edersek *gücün* elden çıkartılmasıyla, – kapitalist kendi gücü ve güvenliğini de azaltmış olur.

Altın ve gümüş sadece sıradan ticari emtia olsaydı, eğer paranın elde tutulması, buğday, şarap, zeytinyağı ya da derinin elde tutulmasından daha cazip gelmeseydi; eğer basit çalışma yeteneği, bir adama paraya sahip olmakla aynı güvenceyi veriyor olsaydı durum başka türlü olurdu. Bu dolaşım ve değişim tekeli varken, kapitalist için tefecilik gereklidir. Adaletin ışığında gerekçeleri kınanamaz: parası kendi kasasından çıktığında güvenliği onunla birlikte gider.

Şimdi, istemsiz ve yaygın bir önyargıyla kapitaliste yüklenen bu zorunluluk, emekçiye göre, soygunların en utanç vericisi olduğu kadar, tiranların en hiddetlisi olan güç tiranlığıdır.

Gerçekten, işçi sınıfına, toplumun bu hayati, üretken ve ahlaki kısmına, faizle para ödünç vermenin ve onun karşılığı olan çiftlik kirasının teorik ve pratik sonuçları nelerdir? Bugün bunlardan bazılarının sıralanmasıyla yetiniyorum, bunlara dikkatinizi çekiyorum ve bundan sonra zatiâliniz için de uygunsâ, tartışmamızın konusu bu olacak.

Ve birincisi, bir bireyin çalışmadan gerçekten ve meşru bir şekilde yaşamasını mümkün kılan faiz veya *net* ürün ilkesidir: bu son mektubunuzun bir sonucudur ve aslında günümüzde herkesin arzulamakta olduğu yaşam koşulu budur.

Yine: *Net* ürün ilkesi birey için geçerliyse, ulus için de geçerli olmalıdır; örneğin, hem gerçek hem de kişisel olan Fransa'nın sermayesi, yüz otuz iki milyar değerindedir ve bu, yüzde beşte, yıllık altmış altı yüz milyonluk bir gelir sağlar, Fransız ulusunun en az yarısı eğer memnunsam çalışmadan yaşayabilir; Birikmiş sermaye miktarının Fransa'dakinden çok daha fazla olduğu ve nüfusunu çok daha küçük olduğu İngiltere'de, Kraliçe Victoria'dan Liverpool'un en alt tabakasındaki çocuğa kadar tüm ulus, sermayelerinin getirisi ile yaşayabilir, elinde bastonla gezinti yapabilir veya halka açık toplantılarda halinden yakınabilir. Bu, açıkça saçma olan bir sonuca götürür ki, böyle bir ulus, sermayesi sayesinde, emeğinin üretebileceğinden daha fazla gelire sahiptir. Yine: Fransa'da her yıl ödenen toplam ücretin altı milyar civarında olması ve sermayenin getirdiği toplam gelirin yine altı milyar olması, milletin yıllık getirisinin piyasa değerini on iki milyar haline getirmesi, Aynı zamanda tüketici olan üreticiler, kendilerine izin verilen altı bin milyon ücretle, ticaretin kendi mallarının fiyatı olarak talep ettiği ve kapitalistlerin kendilerini eksi bir gelir olarak bulacağı on iki milyarı ödeyebilirler ve ödemek zorundadırlar.

Yine: Faiz, doğası gereği süreklidir ve asla Musa'nın istediği gibi, asıl sermayenin geri ödemesi olarak görülmez ve dahası, her yılın gelirini sırayla faize yatırmak, böylece yeni bir borç oluşturmak ve sonuç olarak yeni bir gelire yol açan en küçük sermaye miktarı, zamanla, üzerinde yaşadığımız dünya kadar büyük bir altın kütesini değer olarak aşacak kadar muazzam meblağlar getirebilir. Price, bunu kendisine ait tasfiye teorisinde göstermiştir.

Yine: Sermayenin üretkenliği, servet eşitsizliğinin dolaysız ve yegâne nedeni olarak ve sermayenin birkaç elde sürekli birikimi, bilginin ilerlemesine rağmen, Hristiyan vahyine ve toplum özgürlüğünün genişlemesine rağmen kabul edilmelidir ki toplum doğal ve zorunlu olarak iki sınıfa ayrılmıştır – bir sömürücü kapitalistler sınıfı ve bir de sömürülen işçi sınıfı.

Fransız Merkez Bankası'nın Faaliyetlerinden Elde Edilen Kanıtlar

Faiz düşüşünün sermaye artışıyla orantılı olduğu – ve az önce bahsedilen gerçekler de şüphe götürmeyecek biçimde bunu kanıtlıyor – doğru değil. Malın *fiyatı* ile sermayenin *faizi* arasında en ufak bir benzetme yoktur; dalgalanmalarını yöneten yasalar aynı değildir ve son altı haftadır sermaye ve faizle ilgili tüm kafa şişirmeleriniz tamamen anlamsızdı. Bankaların evrensel geleneği ve insanların sağduyusu, tüm bu noktalarda size çok aşağılayıcı bir şekilde yalan söylüyor.

Şimdi, inanır mısınız, efendim – gerçekten de hiçbir şey hakkında yeterince bilgili görün-

müyorsunuz – Fransa Merkez Bankası, dürüst insanlar, hayırseverler, Tanrı'dan korkan adamlardan oluşan bir dernek, kesinlikle taviz vermeksizin, vicdanları halkın bundan en ufak bir ikramiye elde etmesine izin vermeden tüm indirimlerinden yüzde dört almaya devam ediyor? Hissedarlarının temettülerini düzenlediğine ve para piyasasındaki hisselerini kendisine ait olmayan dört yüz otuz bir milyonluk bir sermaye üzerinden bu yüzde dört temelinde fiyatlandığına inanır mısınız? Söyleyin, bu soygun mu, evet mi hayır mı?

Durun, daha bitmedi. Napolyon tarafından asalak memurları ve mülk sahiplerini desteklemek ve ulusun kanını emmek amacıyla kurulan bu borsacılar topluluğunun suçlarından bahsetmeye başlamadım. Birkaç milyon, aşağı yukarı, otuz altı milyon kişiden oluşan bir nüfusu tehlikeli bir şekilde etkilemek için yeterli değildir. Fransız Merkez Bankası tarafından işlenen soygunların ifşa ettiğim kısmı sadece önemsiz birkaç şey: sadece sonuçlar dikkate alınmaya değer.

Ülkenin serveti ve kaderi bugün Fransız Merkez Bankası'nın elindedir. Rezervlerindeki artışla orantılı olarak indirim oranını düşürerek sanayi ve ticareti rahatlatacaksa; diğer bir deyişle, kredisinin fiyatını çalmayı bırakmak için yapması gereken yüzde birinin dörtte üçüne düşürürse – bu indirim, cumhuriyet ve tüm Avrupa'da anında kestirilemez sonuçlar doğuracaktır. Bu sonuçlar bir ciltte sıralanamazlar: Birkaç bulguyu paylaşmakla yetineceğim.

Öyleyse, Fransız Merkez Bankasının, o banka bir Ulusal Banka haline geldiğinde kredisi, sıradan bankacılar, noterler, kapitalistler ve hatta hissedarlara, yüzde dört yerine yüzde dörtte bir oranında borç verilecekse, bankanın kendisi, rekabet nedeniyle, faiz, indirim ve temettülerini, arızı giderler ve aracılık dâhil olmak üzere en az yüzde bir oranına indirmeye ivedilikle zorlanacaktır. Sizce bu indirimin kişisel kredi alan borçlulara ya da tek başına bu gerçekle yıllık en az iki milyar tutarında vergi ödemek zorunda kalan ticaret ve sanayiye ne zararı olur?

Mali dolaşım yalnızca yönetim, maliyet, çizim, kayıt, vb. temsil eden indirim oranında etkilenebilseydi, faiz, kredili alımların ve satışların tahsilinde yüzde altıdan sırası geldiğinde sıfıra düşecekti – bir başka deyişle işletmeler nakit esasına göre işlem görecekti ve artık borç filan da kalmayacaktı. Yine, sizce bu utanç verici borç ertelemeler, başarısızlık ve iflas sayısını ne ölçüde azaltır?

Ancak toplumda olduğu gibi, *net* ürün *ham* üründen ayırt edilemez, dolayısıyla ekonomik gerçeklerin toplamı ışığında sermaye, üründen ayırt edilemez. Gerçekte bu iki terim iki farklı şeyi temsil etmez; sadece ilişkileri belirlerler. Ürün sermayedir; sermaye üründür; aralarında sadece özel ekonomide bir fark vardır; kamu ekonomisinde ise aralarında fark bulunmaz.

O halde faiz, para söz konusu olduğunda, yüzde birin dörtte üçüne düştükten sonra – yani,

yüzde birin dörtte üçü yalnızca bankanın hizmetini temsil ettiği ölçüde sıfıra düşerse – emtia durumunda da sıfıra düşmelidir, ilkeler ve gerçekler kıyaslamasıyla, emlak durumunda yakında sıfıra düşecektir: parayı nakde çevirme ile bir haline gelen kira kavramı da kaybolacaktır. Sizce bu, insanların evlerde yaşamasına ve toprak işlemesine engel olur mu?

Dolaşım mekanizmasında yapılacak bu kökten reform sayesinde, emek; sermayeye yalnızca kapitalist, nakit ve gayrimenkulün çoğalma özelliklerinden yoksun bırakılan ve değer verilen hizmet için adil bir ödül olacağı kadar faiz ödemek zorunda kaldıysa yalnızca ürünler olarak – tüketilebilen ve değiştirilebilen şeyler olarak – şimdi nakit ve sermaye lehine tamamen ürünlere aktarılacaktır; her birey, tüketimini sınırlamak yerine, yalnızca onu artırmak için çabalayacaktır. Şu anda, tüketilebilir ürünlere faiz yoluyla getirilen kısıtlama sayesinde, tüketim araçları her zaman çok sınırlı iken, bu sefer de tam tersine, üretim yetersiz kalacaktır: İşgücü, o zaman hem hakikat hem de hak açısından güvence altına alınacaktır.

Emekçi sınıf, bir seferinde beş milyar ya da bu civarda kazanırken, şimdi ürettiği on milyardan faiz şeklinde alınan beş milyarı, artı faizin mahrum bıraktığı beş milyarı, emek talebini yok ederek onu mahrum bıraktığı beş milyarı, artı geçimlerini kestiği asalakları üretmeye mecbur edeceği beş milyarı kazanacak, ulusal üretim ikiye katlanacak ve emekçinin refahı dört kat artacaktı. Ve siz, faize tapınmanızın düşüncelerinizi başka bir dünyaya taşımanızı engellemediği

efendim – aşağıdaki işlerin böyle gelişmesine ne dersiniz?

Şimdi faizi azaltan şeyin sermayenin çoğalması olmadığını, tersine, faizin azalmasının sermayeyi çoğalttığını görüyor musunuz?

Ancak tüm bunlar kapitalistler için hoşnutsuzluk ve banka için tatsızlık yaratıyor. Banka elinde, halkın kendisine emanet ettiği bolluk borusunu elinde tutuyor: bu boynuz, kasalarında biriken üç yüz kırk bir milyar nakit paradır ve bu, kamu kredisinin gücüne çok yüksek sesle tanıklık eder. Emeği canlandırmak ve zenginliği her yere yaymak için, bankanın tek bir şey yapması gerekiyor; yani, indirim oranını, aldığı faizin toplamı doksan milyonun yüzde dördüne eşit olacak şekilde düşürmek. Oysa bunu yapmayacak. Hissedarlarına dağıtacak ve çaldığı birkaç milyon daha fazlası uğruna, ülkeye yıllık on milyarlık zarara uğratmayı tercih ediyor. Asalaklığı ödüllendirmek, suçu ödüllendirmek, iki milyon memurun, borsa-simsarının, tefecinin, fahişenin ve casusun şiddetli arzularını tatmin etmek ve bir Hükümetin bu cüzzamını korumak için gerekirse otuz dört milyonun yoksulluk içinde çürümesine neden olacaktır. Bir kez daha soruyorum, bu soygun mu? Bu tecavüz, yağma, önceden tasarlanmış ve kasıtlı cinayet midir?

Hepsini anlattım mı peki? – Hayır; bunun için on cilt yazmam gerekir, ama durmalıyım. Bana kendi türünün bir şaheseri gibi görünen bir darbe vurarak kesintisiz dikkatinize yönelttiğim bir sual ile bu konuyu kapatacağım. Sermayenin bir

savunucusu olarak, onun hilelerine aşına değilsiniz.

Nakit miktarı, mevcut diye beyan etmeyeceğim, sadece bankanın rezervi dâhil Fransâda dolaşımda olan miktarın ortalama bir tahmin ile bir milyarı aşmadığını ifade edeceğim.

Yüzde dört faizle – ödenmiş kredi varsayımını düşünüyorum – emekçi insanlar bu sermayenin kullanımını için yılda kırk milyon ödemelidir.

Efendim, bana neden bu sermayenin ödülü olarak kırk milyon yerine bir milyar altı yüz milyon – bir milyar altı yüz milyon diyorum – ödediğimizi söyler misiniz?

“Bir milyar altı yüz milyon! Yüzde altmış! İmkânsız! “ Diye haykırıyorsunuz. Size ekonomi politik hakkında hiçbir şey bilmediğinizi söylemedim mi efendim? Gerçek budur, yine de sizin için eminim ki, bu hâlâ bir muammadır.

İpotek miktarının, en güvenilir yetkililere göre, on iki milyardır; bazıları bunu on dört milyar olarak dile getirmektedir;

Diyeceğiz ki	12 milyar
İşçilerin elindeki asgari meblağ	6 milyar
Doğrudan ticari faaliyette bulun- madan kazanılan yaklaşık meblağ	2 milyar
Buna eklenen kamu borcu	8 milyar
Toplam	28 milyar

...bu, tarım, imalat ve ticaret, tek bir kelimeyle her şeyi üreten emektir ve hiçbir şey üretmeyen Devlet ise sermaye açısından emek ile ayakta durabilmektedir.

Tüm bu borçlar – bu noktaya dikkat edin – yüzde dört, beş, altı, sekiz, on iki ve hatta on beşte ödünç verilen veya ödünç verildiği söylenen paradan kaynaklanıyor.

İlk üç kalemde yirmi milyara denk gelen ortalama faiz oranı yüzde altı olarak alınırsa, on iki milyar gelir elde ederler. Yaklaşık dört yüz milyon olan kamu borcunun faizini ekleyin ve bir milyarlık bir sermaye için *yılda* toplam bir milyar altı yüz milyonluk *faizimiz* var. Şimdi, öyleyse söyleyin bana, bu durumda da muazzam miktarda faize neden olan nakit kıtlığı mıdır? Hayır,

       tüm bu tutarlar, gördüğümüz gibi, ortalama yüzde altı oranında kredi olarak verildi. Öyleyse, yüzde altı olarak belirlenen bir faiz nasıl yüzde yüz altmış faiz haline geldi? Size anlatayım.

Tüm sermayeyi doğal ve zorunlu olarak üreten gören siz efendim, biliyorsunuz ki bu üretkenlik her türlü mülkiyette aynı derecede bulunmamaktadır; esas olarak iki türe ait olduğu, emlak olarak bilinen türden (arazi ve evler), eğer onları kiralama şansımız varsa (ki bu her zaman kolay veya her zaman güvenli değildir) ve para olarak bilinen t  r. Para, özellikle de para! Yani bu, bankada, borsada ve tüm faiz ve tefecilik yazıhanelerinde hamle yaptığını gördüğümüz tüm o harika finansörleri ortaya çıkaran, ödünç verilen, kiralanan, ödenen sermaye, *mükemmel* sermayedir.

Ancak para, toprak gibi ekime uygun değildir, evler ya da giysiler gibi, kullanımla da tüketilemez. Bu, tüm tüccarlar ve üreticiler tarafından alınabilen ve örneğın bir kunduracının kendisine bir şapka satın alabileceği bir *değişim metalıdır*. Bořuna, banka aracılığıyla, yavaş yavaş ve evrensel rıza ile bono nakdin yerini alır:   nyargı hızlı bir şekilde yapışır ve eğer söz konusu nakit yerine bankanın bonusu alınırsa, bunun nedeni sadece işteğe bağlı olarak nakde değiştirilebilir görüşünün geçerli olmasıdır. Oysa nakit tek başına talep görmektedir.

O halde ben borç verdiğimde, bugünün ya da geleceğin satılmamış ürününü takas etme gücü gerçekten de ödünç verdiğim güçtür: para ken-

di başına işe yaramaz. Sadece harcamak için alıyorum; onu ne tüketiyorum ne de geliştiriyorum. Değişim bir kez tamamlandığında, para tekrar devredilebilir ve sonuç olarak yeniden ödünç verilebilir hale gelir. Bu böylece devam eder ve faiz birikimiyle para-sermaye, mübadele sırasında daima kaynağına döndüğü için, her zaman aynı elden hazırlanan yeni kredinin her zaman aynı kişilere yarar sağlaması bunu izler.

Para, sermaye ve ürünlerin değişimini kolaylaştırmaya yaradığı ölçüde, ona ödenen faizin, takas edilen sermaye için olduğu kadar, paranın kendisi için de bir tazminat olduğunu mu söylüyorsunuz ve buna bakıldığında, milyarlar tutarında nakde ödenen bir milyar altı yüz milyonluk faiz, gerçekten yirmi beş ila otuz milyarlık sermayenin getirisini mi temsil ediyor? Bu, men-subu olduğunuz ekolün bir ekonomisti tarafından bir yerde söylendi veya yazıldı.

Böyle bir iddia bir an bile sürdürülemez. Size soruyorum, evlerin, arazilerin kiralanması, krediyle satılan malların faiz getirmesi nasıl oluyor? Sırf nakit kullanımı nedeniyle; tüm işlemlere mali etmen olarak müdahale eden nakit; evlerin ve arazilerin kredi vermek yerine takas edilmesini ve malların nakit olarak satılmasını engelleyen nakit yüzünden. O halde nakit, tamamlayıcı bir sermaye olarak, bir dolaşım aracı olarak, bir güvenlik aracı olarak her yere müdahale ediyor – işte tam da bunun bedelini biz ödüyoruz ve bu hizmetin sağladığı hizmetin karşılığı tam olarak şu anda söz konusu olan şeydir.

Ve başka bir yerde, Fransa Merkez Bankası'nın işleyişine ve cevher rezervinin birikiminin sonuçlarına ilişkin bir açıklamadan, doksan milyon tutarında nakit bir sermayenin yıllık yüzde dört faiz üretmek zorunda olduğunu gördük, Bankanın tamamlamış olduğu iş miktarına göre yüzde üç, iki, bir veya hatta dörtte üç oranında bir indirim oranını kabul ederse, ayrıca, bir milyar altı yüz milyonluk faizi ulus tefecilere, bankacılara, tahvil sahiplerine, noterlere ve doğrudan ticari faaliyette bulunmayan para babalarına öder, bu bir milyar altı yüz milyonun soygunla elde edildiğini benimle kabul etmeyi tercih etmediğiniz sürece, bu sadece milyarlarca altın ve gümüşün getirisi olur.

Bu, Proudhon'un, siyasete girmek konusunda feyz almak için kendisine yazmış genç bir adama yazdığı bir mektup. Maalesef, bu mektubun alındığı antoloji Proudhon'a gencin yazdığı mektupları değil, Proudhon'un kendisinin yazdığı mektupları kapsamaktadır, dolayısıyla genç adamın mektuplarının içeriğini bu yanıtta çıkarımla anlamak mümkündür.

Fertè - Bernard'ın oğlu Bay B.'nin Dikkatine,

Efendim, sizinle tanışma şerefine nail olabilirsem, sözlerinizi ciddiye alabilir ve onlara talebinizin samimiyetini ekleyebilirsem, size şu şekilde cevap vermem için kendime müsaade buyurdum:

Henüz on yedi yaşında değilsiniz; bir fikir edinmek ve bir siyasi hareketi takip etmek iste-

ğinde olduğunuzu ifade ediyor ve bu amaçla da benim tavsiyemi soruyorsunuz.

Efendim, benden rahat bir yanıt beklememiz gerektiği konusunda sizi gerçekten uyar-
mak istiyorum. Bu bağlamda daha ileri gidece-
ğim; Size gerekçelerimi bildireceğim.

Genç beyefendi, sizin için siyasete atılmak ve
bir siyasi görüşe destek olmak, özellikle de ebe-
veynlerinizinki ile çelişen bir görüşe yandaş ol-
mak uygun değildir; bir ailenin evladının kendi
eğilimlerinin peşinden gitmesine müsaade edile-
cek yaşta değilsiniz ve erken gelişmişliğin dene-
yimleri lehine bir hatırlatmadan bulunmanızdan
evvel mektubunuzdan Devlet adamlarımızın
nasıl kimseler olduğunu bilmediğiniz anlaşılıyor
ve mektup yazan kimselerin en iyilerinin kalemi
kapıp yazmaya başlamadan önce ciddi konularla
iştigal etmesi söz konusudur.

[Hakkında yazdığınız] Hakikatler fiziğin, ta-
rihin, matematiğin, endüstrinin, ticaretin veya
uygulanabilirliğin [gerçeklikleri] olup olmadığı
benim için gerçekten önemli değil; siyaset, yal-
nızca aşağı yukarı hoş ve tam da kişinin olumlu
fikirleri düşünüp, entelektüel ve ahlaki çalışmay-
la sağladığı kıyafettir ve siz gençler, hayata yeni
atılan sizler, henüz hiçbir şey yapmamış olanlar,
başlangıç noktanız olarak radikalizmle siyasete
başlamayı mı istiyorsunuz?

Ve size tavsiyede bulunmak için hitap etti-
ğiniz ben miyim? Ama biliyorsunuz efendim,
gazeteci olmadan önce on beş yıl matbaacı ve
on altı yıl da çıraklık yaptım ve gücümün hala

[anarşizmi teşvik etme] vazifesi için yetersiz olduğunu görüyorum.

Robespierre ve Ledru-Rollin'e ait olduğunu iddia ettiğiniz siyasi görüşlerime gelince, size söylemem gereken tek bir şey var: Robespierre'in panzehiri benim ve Ledru-Rollin'in eğilimleriyle ve onun hareketine ait adamlarla sürekli olarak savaşıyorum; takdir edersiniz ki, dolayısıyla bir ifade bulunmadan önce bu hassas meseleler, [başkalarının görüşleri hakkında] vicdani ve güdülenmiş yargılar hakkında daha fazla düşünmelisiniz.

Bu yüzden size herhangi bir tavsiye vermek istiyorum, çünkü siyasete atılmak için gereken yaş ya da deneyime sahip olmamanızın yanı sıra, tavsiyem babanızın sizin karakteriniz hakkındaki görüş ve hisleri ile uyuşmazsa, istemeden de olmasa genç yaşta birinin aklını çelmiş, ailenizin kurallarını ve de babanızın otoritesini gasp etmiş olurum.

Mektubunuzun karakterimi bu bağlamda çarpıtma girişiminden başka bir şey olup olmadığına merak ederek kapatacağım; efendim, bunu telafi etmek için en az çaba sarf ederek yapabileceğiniz şey, karakterim hakkındaki "bilginizi" size benden daha iyi ders verecek birine götürmektir; Şüphesiz, hiçbir şarlatanlığa bulaşmamış olduğumu ve hayatımın ve niyetlerimin bugüne kadar iftiraya meydan okuduğunu keşfedeceksiniz.

Saygılarımla,
PJ PROUDHON

Proudhon bu mektubu 1850 Nisan'ında tutuklandıktan kısa bir süre sonra iki meslektaşına yazdı.

Bay Pilhes ve Bay Langlois'ya,

Aziz dostlarım, ben Cumartesi akşamı, ayın 20'sinden beri buradayım. Vardığımda, silahlı bir nöbetçi gözetiminde hücre hapsine alındım. Odamın pencereleri, binbaşının (surlarda olduğu görülen ve gardiyanları başı olan zat) evine bakmaktadır. Dün ayın 24'ünde ben Doullens'da oldukça mürekkep yalamış bir yargıcın önünde, İstinabe Mektuplarının önünde sorguya çekildim. Dolayısıyla buradan alınacak ve akabinde yeniden sorgulanmak üzere mahkemeye çıkarılacağım. Ben, beni görmek için yüz fersah-tan fazla bir yolu kat eden eşim ya kardeşimden haber alamdım, onları sadece bir anlığına görme şansım oldu. Onların sessizliğine bakarak, birinin beni görme izinlerini reddettiğine karar verdim. Onlara benim için bir not, durumum hakkında biraz bilgi verebilir misiniz? Kaçmaya çalışacağım, ama endişe beni yiyip bitiriyor! İnsanların yaptığı tek şey, bazı hayvanlar hakkında söylendiği gibi, birbirlerine sırt çevirmek olsaydı, onlara yine de saygı duyardım; ama onlar, insanı canlı canlı yemeden acı çekme sanatı olan işken-ceyi icat ettiler; bu onların erdemlerinin listesine eklenecek bir şey.

Ben Pilhes'den haber almayalı epey zaman oldu. Mümkünse bana hayatta olduğuna dair bir işaret ver.

Gözlemci'den sınır dışı edilmeyeceğinizi ve bu iyiliği I. Barrot'ya borçlu olduğunuzu öğrendim. Bu muhafazakâr zenginlerin, Cizvitler veya yasal olanlar hariç, bize iyi dileklerini sunduklarının bir işareti mi? Tanrı'dan umudum budur!

Kendi adıma, belki her şeyden sonra Nouka-hiva veya Waïtou'yu altı yıl hapis cezasına tercih ederim. Ne dersin? Tropik yerlerden ve vahşilerden korkuyor musunuz?

Şimdilik hoşça kalın, çok üzgün, çok yalnız arkadaşınız...

P. J. PROUDHON

*Bu, **People** (Halk) gazetesinde makalesinin yayınlanmaması ve Fransa'daki siyasi durum ile ilgili olarak Proudhon'un Alfred Darimon'a yazdığı bir mektuptur.*

Bay Alfred Darimon'a

12 Haziran 1850

Canım dostum Darimon, sana aşağıda yarınki **People** gazetesinde makalemın basılmamasının gerekçesi olarak ekleyeceğin notu gönderiyorum.

Temel olarak, bana ile **People** işbirliğine müsaade edilmezse, kütüphanelerin kullanımının olmayacağını umduğunuzu ve okuyucuya yararlı bir makale sunamazsanız, şüphesiz parasının iadesine izin vereceğini ilişkin bazı sözleri de ekleyebilirsiniz.

Bu nedenle, geçmişte mutlak monarşiyi gizlice savunan üst sınıfa karşı *Anayasal, Düzen, Tartışmalar ve Kamuoyu* yayınlarımızla savaş ilan ettik. Üst sınıf, tıpkı proleterler gibi Avrupa'da dışlanmıştı; biri onlara hitaben Fransız Devrimine yapılan saldırıları anlatmalıdır. Sosyalistlerden sonra Montagard'ların devrimi oldu; Montagard'lardan sonra, modern cumhuriyetçiler; Cumhuriyetten sonra tüm işçi sınıfı; işçi sınıfından sonra, üst sınıfın devrimi takip edecektir.

Artık birileri anlayacak mı? Ve geçtiğimiz yıl boyunca suçladığımız, şu anda Mart ve Nisan aylarında birini yenilikçi olmakla diğerini ikiyüzlülükle suçladıklarımız, iki sınıfın çıkarlarının dayanışma halinde olduğunu, uzlaşmalarını, onların kaynaşmasının devrimin tamamı olduğunu anlıyorlar mı?

Kendinize ölene kadar şunu hatırlatın: Cizvitlerin ve bankacıların koalisyonunu, Robin Hood'ların koalisyonunu ve devlet başkanlarını, üst sınıfın ve sıradan halkı her gün birbirinden ayrı tutun. Bir tarafı ulus, diğer tarafı kötü şöhretli sömürücü ve asalaklar azınlığı yapın.

Ben bunu elverişsiz bir durum olarak anlatmıyorum. İmparatorluğun, yenilemenin ve yozlaşmanın dehası kendini gösteriyor: gözlerinizi açık tutun.

Size el uzatıyorum,

PJ PROUDHON

Bu, Proudhon'un sosyalist bir devrimi teşvik etmek için birlikte çalışmak istediğimiz bir Fransız arkadaşına yazdığı bir mektuptur.

Bay De Giradin'e

Saint-Pélagie, 10 Kasım 1849

Efendim, Az önce *Elli İki* isimli eserinizi okudum; Sizi ne kadar muhteşem anladığımı söylemenin faydası yok. BİZ, SİZ VE BEN, DEVRİMİN İKİ KUTBUYUZ; Bundan altı ay sonra eski dünyayı alt üst etmiş olmamız kaçınılmazdır.

Sisteminizi kısaca *Halkın Sesinde* netleştirmeyi teklif ediyorum. Bunu, en sevdiğim fikirler [tarafından sunulan] bakış açısıyla ya da daha doğrusu hükümet karşıtı eğilimlerimle yapacağım; bu nedenle birbirimizden özellikle farklılık arz ediyoruz ve tartışmamız, takdir ederseniz, ilginç hale gelecektir. Çalışmanızın bana kusurlu görünen kısımlarını göstereceğim. Her birini seçtiğiniz gibi açıklar veya değiştirirsiniz. Ama en önemli nokta benim gördüğüm kadarıyla mülkiyet haklarına şiddetle saldırdığınız, farkında olmasanız da her şeyin devlet tarafından düzenlenmesinden yana olduğunuz ve Benden DAHA SOSYALİST OLDUĞUNUZ SONUCU ÇIKACAKTIR. Bunu kesinlikle kıskanmıyorum ama projeniz için de çok tehlikeli buluyorum.

Ben sizin planınızın eleştirisini yapmak için planım size asla en ufak zarar vermeyecek. Merhametli Tanrım! Asla komünist olduğunuzdan şüphelenilmeyecek ve gözlemlerimin tüm fayda-

larından istifade edecek, popüler olacak, desteğini güvence altına almanın zevkini yaşayacağınız üst sınıfa yakın olacaksınız.

Bana gelince, son altı aydır oynadığım iğrenç, saçma rol, kendimi Bay de Giradin gibi bir adamın kendiliğinden sunulan desteğinden mahrum etmeme izin vermiyor. Bu çağın önde gelen devrimcisi namını sunacağım bir adamı uzun zamandır arıyordum; bu adam sizsiniz. Sonuç olarak önlem alın. Ne zaman ki *Basın* Fransız Devrimi ve *Halkın Sesi* Koruma ile ilişkilendirilirse, belki nihayet ülkeler kendilerine güven duyacak ve gelecek adına gayret göstereceklerdir. Sadece metin olun ve sisteminizi savunun, *onu uyguladığınızdan ve tüm sonuçlardan emin olun ve inanıyorum ki, çok geçmeden, insanların sizden başka hiç kimse hakkında daha övgüyle konuşmadığını söyleyeceğim.*

Dostane selamlarımı kabul edin, efendim .

PJ PROUDHON

Bu, Proudhon'un arkadaşı De Giradin'e yazdığı, karşıt fikirleri takipçilerine dayatabilecek diğer şahıslara karşı koyabilme yeteneğinin Fransız Devriminin başarısının anahtarı olduğunu belirten bir mektuptur.

Bay De Giradin'e

Müştemilat, 22 Ocak, 1851

Dost ve eski meslektaşım, çünkü konuşmamıza göre, birkaç hırslı insanın saflarımızda yeni bir hizipleşme çıkarmaya çalıştığı anda, size

burada, mümkün olan en hızlı şekilde, tüm düşüncelerimi söylemenin faydalı olduğuna inanıyorum.

Dostlarım ve ben ve bir takım vatandaşlar bize destek veriyor, bu eylemleri tartışırken de aynı şekilde partilerin ve mezheplerin, bütün cumhuriyetin ruhbanlarının teşebbüslerine karşı savunmadayız; Şubat ayı, oluşum koşullarının gerektirdiği güvenlik, Anayasanın izlediği çizgilerde sadakatle yürüyecek, onun siyasetine, ülkede ortaya çıkan liberal görüşü yönetecek ve politik organizasyon ve sosyal ekonominin temel noktalarındaki tüm girişimleri hükümete devre-decektir.

Yayıncılarımıza olan vazifemiz, görüş hazırlamaktır; – Hükümetin rolü, [kamuoyunun] kararlarına uymaktır. Böylece Cumhuriyet'in ve devrimin [seslerini] duyuyoruz.

Elbette, kendi adımıza gerçeğe sahip olduğumuza inanıyoruz; ama, biz eğer başkalarına fikirlerimizi dayattığımız iddiasında bulunmazsak, o zaman diğerlerinin fikirlerini bize dayatmalarına katlanmamak yönünde kararlılık göstermiş oluruz.

Selefimiz olan devrimciler, ama cumhuriyetçi olanları, yani daha aşağıya inenler, en geniş tartışma özgürlüğünü talep ediyor, sonunda halkın [fikirlerimizi] kabul etmesi için en büyük özgürlüğü garanti ediyoruz. Düşmanlarımız, çok iyi bilirler, tek düşmanımız, tartışmaktan alıkonulacak olan veya tartışma olmaksızın bizi istedikleri gibi acı çekmeye zorlayacak olanlardır.

“Bu basit siyaseti izleyen tüm ruhbanlar kesinlikle yaşayacak ve bizim saldırılarımızdan korkacak hiçbir şeyleri olmayacaktır, aynı ruhbanlar da eleştirmenlerimizi yok edeceklerdir. Bu koşullarda, siyasi krizler bize hiçbir neden olmaksızın, kolay yönetim, düzen ve ilerleme sağlıyor gibi görünmektedir.”

“İhtiyaç dâhilinde, hakkınız da olan payı alabilirsiniz; bu bizim inancımızın ve hırsımızın *alfa ve omegasıdır*.”

Size elimi uzatıyorum,

PJ PROUDHON

PIERRE JOSEPH PROUDHON

SERMAYE VE GETİRİ

"...Sermaye hakkı herkes için aynıdır; hepsi, ödünç verdikleri ve aldıkları oranda faiz almalı ve faizin karşılığını ödemelidir. Sizin kuramınızın evrensel ve karşılıklı olarak tesis ettiği hak olmasaydı, bir kuram da olmayacak olan ilk sonucu budur; bu apaçık ortadadır..."

gece
kitaplığı

www.gecekitapligi.com

/gecekitapligi

@gecekitap

/gecekitapligi

9 786257 633444